

Nordre Øyeren naturreservat

Av Yngve Kvebæk

Våtmarksområdet Nordre Øyeren ble vernet som naturreservat i 1975 og forvaltes av Fylkesmannen. Reservatet omfatter 63 km² og formålet med fredningen er å verne Norges største innlandsdelta med sitt varierte dyre- og plantesamfunn. I 1985 fikk reservatet status som internasjonalt viktig fugleområde under Ramsarkonvensjonen. Reservatet er således en av verdens viktigste våtmarksområder. Storparten av det ligger i Fet og er det dominerende og mest særpregde landskapselement i kommunen.

Det er utløpet av elvene Glomma, Nitelva og Leira som har dannet grunnlaget for dannelsen av det store deltaområdet i nordre del av Øyeren. Og deltaområdet er altså ikke bare de flate øyer og halvøyer i nordenden, men strekker seg en mil videre sørover der deltafronten stuper ned mot dypere vann. Løsmassene er i dag anslått til tre kubikkilometer. De viktige flommene om våren legger igjen nye lag med sedimenter og tilfører store mengder næringsstoffer. I tillegg bidrar en kontinuerlig erosjon til at deltaplattformen er i stadig endring. Denne formen for våtmark tilhører de mest dynamiske økosystemer som finnes.

Biologisk mangfold

Næringsrike områder som dette produserer store mengder biologisk materiale. Det ser man bl.a. av de omfattende vegetasjonsonene, men også av store arealer med flytebladplanter slik som stautiggknopp, flótgras og tjønnaks. Størst areal dekker likevel kortskuddvegetasjonen slik som nålsivaks og evjesoleie som dekker de enorme mudderbankene. Hele 325 arter vann- og sumplanter er påvist. Vannvegetasjonen er i stadig endring som følge av de dynamiske påvirkningsfaktorer som flommer og tørrlegging, men også på grunn av menneskelig aktivitet som regulering, forurensing og landbruk. Blant de virvelløse dyrene dominerer fåbørstemark, rundormer og fjärmygg i store tettheter – opp til 144.000 individer pr. m² – og skaper også et rikt næringsgrunnlag for andre organismer. Øyeren er for øvrig også den mest artsrike innsjø i landet når det gjelder fisk og den nordre delen er viktig som nærings- og gytteområde.

Nordre Øyeren er blant de mest artsrike fugleområder i Norge. Hittil er det

påvist 260 arter, og det er særlig i trekketidene reservatet har sin største betydning. De store mudderflatene – spesielt overgangen mellom mudder og vann eller fuktig mudder – tiltrekker store mengder ender og vadere. Om høsten holder reguleringen av magasinet vannet opp på et kunstig høyt nivå slik at de næringsrike muddersonene har svært begrenset tilgjengelighet for eksempelvis vaderarter. Men etter den rike primærproduksjonen gjennom sommeren blir det i fall gode beitemuligheter for mengder av ender, gjess og svaner. Regulært raster flere tusen krikender om våren. Største antall ble notert våren 1995 da det samlet seg opp 7.600 krikender i påvente av bedre forhold i hekkeområdene nordover i Skandinavia. Den forsinkede vårløsningen og påfølgende raske avsmelting medførte som kjent en større flom det året. Mange arter trekker langt og er helt avhengig av mellomstasjoner som Nordre Øyeren for hvile og næringsinntak slik at de klarer påkjenningen. Den store mattilgangen gjør at reservatet har en nøkkelrolle i nettverket av våtmarker som benyttes av trekkende fugler over Sør-Norge.

Variasjon

Det er viktig å være klar over at det er en årsak til artsrikdommen i Nordre

Verdien av våtmarker i globalt perspektiv

Utdrag fra Ramsarkonvensjonens informasjonstekster

Våtmarker er noen av de mest produktive miljøer i verden. De er områder med rikt biologisk mangfold og bidrar med alt vann og primærproduksjon som utallige plante- og dyrearter er avhengig av for sin overlevelse. De gir eksistensgrunnlag for høye koncentrationer av fugler, pattedyr, reptiler, amfibier, fisk og virvelløse dyr. Våtmarker er også viktige depoter for plantegenetisk materiale. Eksempelvis livnærer halvparten av mennesheten seg av risplanten som er en typisk våtmarksart.

De mangeartede betydningen av økosystemene i våtmarker og deres verdi for menneskeheden har blitt mer og mer forstått og dokumentert de senere år. Det har medført store innsatser for å gjenopprette tapte eller ødelagte hydrologiske og biologiske funksjoner i våtmarker. Men dette er ikke nok – det er et kappløp for å forbedre forvaltningspraksis på globalt plan når verdens politiske ledere forsøker å håndtere en akselererende vannkrise og virkningene av klimaendringene.

Våtmarkenes evne til å tilpasse seg endrede forhold og endringens økende takt vil være essensiell for både mennesker og dyr overalt når klimaendringene slår til for fullt i våre

økosystemer. Det er derfor ingen overraskelse at det nå er verdensomfattende fokus på våtmarker og deres betydning for oss.

I tillegg er våtmarker viktige og noen ganger helt avgjørende for helse, velferd og sikkerhet for mennesker som lever i eller nær dem. Som høyproduktive områder har de enorm økonomisk betydning slik som vannforsyning (kvantitet og kvalitet), fiske (over 2/3 av verdens fiskerier er knyttet til sunnhetstilstanden i våtmarker i både kyst- og innlandsområder), landbruk, tømmerproduksjon, energiressurser, dyreliv, transport og muligheter for rekreasjon og turisme.

Dessuten har våtmarker en kulturelt aspekt – de er knyttet til religiøse og kosmologiske livssyn, de er en kilde til estetisk inspirasjon, og danner basis for lokale tradisjoner.

Disse funksjonene og verdiene kan bare opprettholdes hvis våtmarkenes økologiske prosesser tillates å fungere. Til tross for de viktige framskritt i de siste tiår er dessverre våtmarker fortsatt bant verdens mest truede økosystemer – hovedsakelig på grunn av drenering, omdisponering, forurensing og overforbruk av deres ressurser.

Dynamikken i denne pulserende våtmarken skaper forhold som minner om Amazonas.

Øyeren, og stikkordet her er dynamikk eller variasjon om man vil. Variasjon i tid og rom skaper en uendelighet av økologiske nisjer. Ulike forhold til ulike tider gjør at flest mulig arter får gunstige forhold i alle fall av og til og kan dermed overleve over tid, mens kontinuerlig ensartede forhold kun skaper

grobunn for noen få dominerende arter. Hele skalaen av års- og mellomårsvariasjon i det hydrologiske regimet, inkludert tilhørende egenskaper som f.eks. tidspunkt, varighet, frekvens og hastighet på vannføringsendringer, er kritiske faktorer for å bibeholde maksimalt biologisk mangfold. Enhver våtmark styres primært av de hydrologiske forhold og størst mangfold oppnås i våtmarker med både et pulserende vannforløp og en viss grad av gjennomstrømning. Som oftest er det sammenheng mellom disse faktorene, men Nordre Øyeren innehar i alle fall begge kvaliteter. I den sammenheng er eksempelvis også uttørking en viktig fase. Når en våtmark tørker ut og bunnssedimentet eksponeres konsolideres den løse, organiske suppen som er akkumulert over tid. Mer tilgang på oksygen vitaliserer komposteringen og setter i gang en rask nedbryting av materialet. Næringsstoffene løses ut og har samme virkning på vegetasjonen som gjødsel på en plen. Plantefrø som har ligget i hvilemodus i substratet får muligheten til å feste rot og vokse. Klokken for den naturlig aldringsprosessen er dermed stilt tilbake og våtmarken forynges. Jo mer dynamisk våtmarken er, jo mer produktiv. I den ene enden av skalaen er saltvannssumpene med daglig

flo og fjære. I den andre enden finner man våtmarker hvor det kan gå mange år uten en tørr fase og følgelig redusert produktivitet. Et engelsk uttrykk innen nyere våtmarksforskning er i denne sammenheng *Disturbance dynamics* som legger stor vekt på naturlige, ofte sykliske, stressmekanismer av ulike slag (f.eks. flom og tørke) som grunnlag for stort artsmangfold og intakte økosystemfunksjoner.

Som overgangszone mellom land og dypere vann har våtmarker distinkte karaktertrekk og særskilte egenskaper. Høy biologisk produksjon i forhold den totale biomassen og relativt lavt artsmangfold kjennetegner umodne økosystemer, mens modne systemer som oftest har en likevekt mellom produksjon og mengde organisk materiale i tillegg til høyere biomangfold. Typisk for dynamiske våtmarker er at de framviser kjennetegnene for både umodne og modne økosystemer – med bl.a. høy produksjon og stort biomangfold.

Vannforhold

Vannstand og vannføring i Øyeren er betydelig endret siden reguleringen ble ferdigstilt i 1862. Reguleringen har

Ramsarkonvensjonen

Ramsarkonvensjonen er en internasjonal avtale om vern av våtmarker. Konvensjonen ble etablert i Iran i 1971 og danner rammeverket for nasjonal handling og internasjonalt samarbeid i forbindelse med vern og bærekraftig bruk av våtmarker og våtmarksressurser. Det er i dag 158 land som har undertegnet avtalen som omfatter 1755 våtmarksområder av internasjonal betydning og har et samlet areal på 1,6 millioner kvadratkilometer. Norge ratifiserte avtalen allerede i 1974 og har utpekt 37 våtmarkssystemer til Ramsar-listen. Nordre Øyeren naturreservat ble innlemmet i 1985 og er det tredje største norske området på denne listen.

Årstidene preger Nordre Øyeren på sin måte og bidrar bl.a. til vakre formasjoner på sand- og mudderbankene.

gjennomgått flere faser og kjennetegnes i dag ved den kraftige dempingen av vannstandsvariasjonene og en jevn, høy vannstand gjennom omlag 2/3 av året. Mye av de opprinnelige vannforholdene er borte, men man kan spore noenlunde naturlige pulser ved at vannstanden til en viss grad responderer naturlig i nedbørs-

perioder. Dessuten har man fortsatt en naturlig og viktig tørr fase i lavvanns-perioden om våren etterfulgt av en like viktig flomfase. Det hender også at flomfasen uteblir og Øyeren vil da smått om senn bringes kunstig opp til fastsatte nivå av regulanten. Uteblitt flom er imidlertid også en del av variasjonen over tid på

samme måte som storflommer. Ekstreme flomsituasjoner er dog ingen ønskesituasjon under dagens risikokalkulerte bosettingsmønster i nærområdene og vil neppe heller ha avgjørende betydning for Nordre Øyeren som en velfungerende våtmark. Vannforholdene i Øyeren er således sterkt modifisert, men det er altså

Store mengder spissnuteforsk og vanlig frosk i mer eller mindre samstemt kor.

Våtmark

Det er utallige definisjoner på våtmark, men Ramsarkonvensjonen gir våtmarksbegrepet følgende innhold:

Våtmarker er områder hvor vann er den primære faktor som kontrollerer miljøet og tilhørende plante- og dyreliv. De befinner seg der hvor vannnivået er på eller nær landoverflaten eller hvor land er dekket av grunt vann.

I selve konvensjonsteksten nevnes bl.a. myr, sump og vann, enten naturlig eller kunstig, permanent eller midlertidig, stående eller rennende vann, ferskvann, brakkvann eller saltvann, inkludert havområder ned til seks meters dybde. I tillegg kan buffersoner inkluderes.

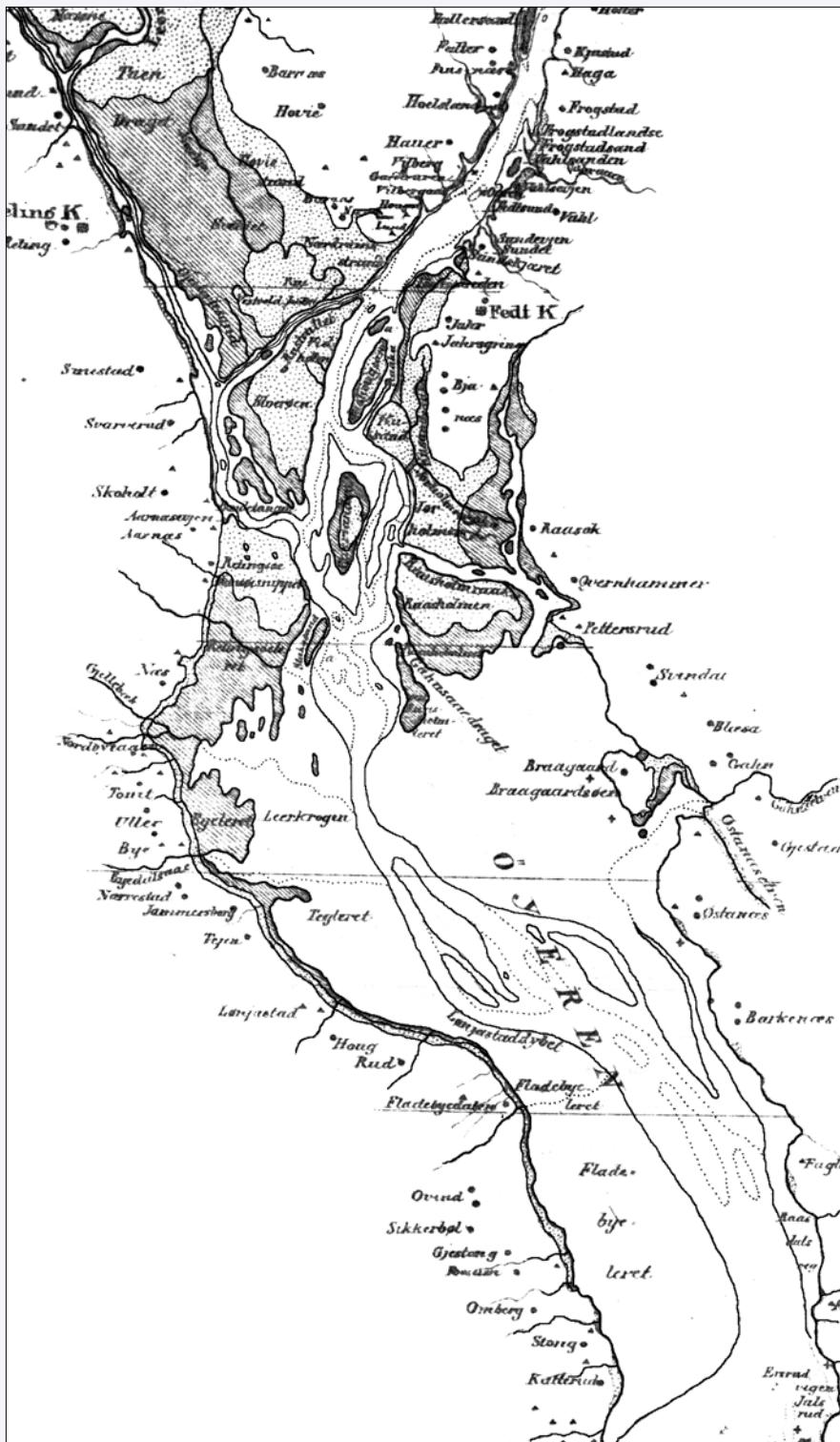
Elgen i reservatet får lov til å dø en naturlig død. I alle fall så lenge forvalningsmyndigheten ikke gir tillatelse til elgjakt i reservatet slik tilfellet var for noen år siden. Her en nylig henfaren elgokse.

Det er grevlinghi på mange av øyene i deltaet.

5000 krikkender og brunnakker i Snekkervika 1. mai 2006.

I gamle dager

Utdrag fra kanaliseringsplanen for vassdraget for snart 200 år siden:

Den store, mellom øverste og nederste Brede-cirkel i Flomtiden omtrent 3 1/2 Mile lange og mellem 1/2 og 1/8 Miil brede Vand, Øieren, begynder ved Pladsen Lund. Den øverste Ende af denne betydelige Indsøe har vel den største Deel av Aaret sin rette Begyndelse først en Miil nedenfor det Sted, hvorhen den i Flomtiden strækker sig, men dens oprindelige Bredder ere dog saa temmelig de for denne Vandstand, og blot det med Glommen, Nit- og Leerelvene kommende material har gjennom Aartusinder givet den en forandret Skikkelse, saaledes at disse Elves Fortsættelser ud over de uhyre Forsandinger i de lavere Vandstande gjøre at, Indsøen regnes i daglig Tale kun fra de oplagte største Øers Slutning.

Jordsmonnet, hvoraf de i Flomtiden oversvømmede Egne bestaae, viser tydeligt hvorfra de ere komme. Elvenes Standsning i Søen maatte her som andensteds foranledige Afsætning af hvad de første med sig, og eftersom Oplægningen ei allene skedde i Flomtiden, men og ved de laveste Vandstande, saa var Følgen at den bestandig strakte sig længre ned og stedse vil vedblive at berøve Øieren mere af dens Areal. Men da Vandet, eftersom Forsandingene forhøiedes, altid i et aftagende Tidsløp bedækkede dem, saa fulgte ogsaa heraf, at Elven stedse afsatte mindre paa dem, og derfor hæve de nyere og dybere liggende Forsandering sig langt hurtigere ende de gamle, hvilke først seent og maaske slet ikke naae saa høit at Vandet aldrig staer over dem; uanseet de aarlige Paalæg og Vegetabilernes Forraadnelse. Thi den tilstrømmende Vandmængde, antaget Aar om Andet at være lige stor, som ei finder tilstrækkeligt Afløb gjennom Mørkfossens Katarakter, vil have sin sædvanlige Plads; men da alle Forsanderinge hæve sig efter hvert Aars Paalæg, saa maa ogsaa Vandet stige for hvert Aar. Man kan heraf uddrage, at naar Øierens oprindelige Vand engang efter nye Aartusinders

Forløb er aldeles udjaget og den hele Slamkiste (hvilket denne Søe med al Ret kan kaldes) fyldt, saa stige Flomvannene langt høiere end nu, thi de nuværende lave Forsandinger ville paa den Tid være af eens Høide med de bag ved liggende, og disse endnu mere hævede. Ved laveste Vandstand saae man da istedet for en Indsøe kun et Flodleie, hvorpaa Glommen, Nit- og Leerlevene løbe ud i gjennom Mørkfossen. Men en slig Forandrings ligger uberegnet langt frem i Tiden, endskjønt gamle Folk i Omegnen af Indsøen paastaae at Vandet nu stigere høiere ved Flommen end forhen, hvilket de dog ikke tilskrive den sande Aarsag, men foregive at nogle i Mørkfossen nedfaldne Klippestykker hindre Vandafløbet. Var dette Tilfældet kunde Søen ikke Staae lavt i Vinterstøe som forhen, hvilket den dog skal gjøre.

Grændsen for Øieren i Flomtiden gaaer fra Lund langs Høiderne ved Buraas, Barnæs, Tien, og ender 0,5 Miil længer op ved Leerelven. Paa Vestsiden følger Grændsen Høiderne vestenfor Nitelven.

Desuden ere Oversvømmelsene tilbagevirkende i Glommen under Bingsfossen, og ophæve stundom Vandfaldet i denne, hvilket forhen er omtalt, lige som de og stige et betydeligt Stykke op i Nitelven og oversvømme Terrainet nordenfor samme. Det var rimeligt at Materialet først afsattes ved Hovedbredden, og Nerdrumsstranden samt Hovistranden blottes derfor snart naar Flommen løber af. Ligesaadannde Leerelven sin høieste Forsanding i Tuen; de lavere Dele af Nerdrumsstranden Rudsholmen og Vestvolden fremstode derefter og blev sammenhængende med begge de førstnævnte, endskjønt en stor Deel af det mellemliggende Terrain, som var udenfor Elvenes umiddelbare Materialpaalæg, forblev lavt; Øen Vidholmen og de øvrige Forsandinger hævede sig derimot, ifølge den av Hovedfloden tagne Retning, mere eller mindre, og iblandt dem alle Vidholmen meest, saa at noget Lidet af denne Forsanding og af Tuen kan være synligt ved høieste Flom i tørre Aaringer. Kun lidet lavere end Tuen er Sørums-Næssene, men strækende sig længre mod Nord blive de høiere end denne. Først naar de høiere Vande ere afløbne træde Elvene i Virksomhed i deres Leier paa Forsandingene. Draget og Svellet, eller Forbindelsen mellem Glommens og Leerelvens Affsætninger, blottes ikke aldeles førend i September Maaned. ... Gjennem Svellet gaaer den store Bæk Merkjå.

Strømhastighedens Formindskelse ved Elvens Fremtræden i Øieren maatte naturligvis foraar-sage, at Forsandingene ei allene hængte sig fast ved Hovedbredderne, men og at der dannedes større og mindre Øer med større eller mindre Løb mellom sig. Vi se denne hele Elvede bestaaende af begge Slags Oplægninger; saaledes er Rudsholmen og Vestvolden Fortsættelse af Hovedelvens vestre Afsætninger til det faste Land; Hoffsandens og hele den østre Strand af de paa denne Side. Gjeitevjesanden og Relingsøe skyldte derimod mere Nit- og Leerelvene, som til alle Tider bringe en Mængde Material, deres Tilværelse. Men Glommen aflagde næsten allene de større Øer Elveøen, Jushougsanden, Kusanden, Jørholmen, Raasholmen samt Elversanden, og beholdt mellem alle disse sin Gang med en meget formindsket Strømhastighed i Hovedløbene. Man seer strax i Begyndelsen af Elvestykket Floden spærret af en dyb Grund, og Fartøier, som stikke over 2 Fod dybt, kunne i laveste Vannstand ikke passere her. ...

Flodleiet ... atter adskilt ved en dyb Grund og begrændset i de laveste Vannstande ved Lererne. Disse ere paa Østsiden Fortsættelse af Raasholmen; paa Vestsiden af Rælingsøe; strækende sig fra Elvedybet til de respektive Hovedbredder saa Lererne i denne Deel og nedenfor Navn efter de Gaarde, hvorunder de ligge. Relingsøleret og siden Byleret blottes først, og man seer hvad der ved Vandstanden i Førtsningen af September, laae i Dagen. Senere kommer Raasholmleret tilsyne; det vestre Stykke heraf oplagde sig i de senere Aar og blottes noget før Gahnsaadraget, hvorigennom man passerer ved højere Vand med Tømmerflaader til Gahnsbrugene. Stakasanden paa Vestsiden af Dybet er af samme Slags som det vestre Raasholmlere, og om Vinteren er Alt undtagen Elvløbet blottet. Veiene til de forskjellige Steder gaae da over de uhyre Forsandinger, og Nødbroer lægges over de smaae Aaer, der slynges mod Dybet. Om Sommeren derimod findes Veien ovenfor, og i kortere eller længere Afstand fra Hovedbredden. ...

Den store Vidde over Lererne tillod kun en meget overfladisk Undersøgelse af Dybet og de forskjellige Render, hvorigennem Vandet slynger sig i Vinterstøet. ...

Nilen-strøms fruktbarhet

Sorenskriver på nedre Romerike
Nils Lembach har følgende opplysninger om Nordre Øyeren i 1743:

I Øyeren befinnes 8 øydeler som har mange loddeiere: 1 Wieholm-en, 2 Rosholmen, 3 Rælingsøen, 4 Vestvolden, 5 Gjørholmen, 6 Rudsholmen, 7 Fogdeøen og 8 Follaugsanden. Disse øyrene har fast samme beskaffenhet som med Nilen-strøms fruktbarhet, at de gir af seg overflødig groft og stort gras, men det inntrer dessverre ikke alle år. ... På øylene holder villgjessene til i tusentall hver vår og høst. Om våren hviler de her i 3 ukers tid før de drar nordover, og om høsten hviler de her i 14 dager og stundom lenger, alt som deres astronomie dem tilsiger. De er meget sky og varsomme, så man ikke på 1000 skritt kan komme dem nær, så her i egnen kan de passerer både skudd- og tollfrie.

Fetvisa - 7. vers (1740-årene)

*O deilige Feet! Hvo dig haver seet
Maa sig vel fornoiet befinde;
Din deilige Prospect,
Den har overvægt,
Og Prisen alene maa vinde!
Naturen har lagt,
Paa deig al sin Prakt,
Da hun dig Verden vild' fode;
Blandt Rommerigs Gjeld,
du har jo det Held,
At du er som Kjernen den Sode!*

likevel varisajoner og kvaliteter igjen til at området i sin tid ble ansett verneverdig.

Forvaltningsplan

Fylkesmannen skal nå revidere den eksisterende forvaltningsplanen for Nordre Øyeren naturreservat. I dette arbeidet bygger man på retningslinjer fra Direktoratet for naturforvaltning (DN). I henhold til DN skal en forvaltningsplan være et praktisk hjelpemiddel til å opprettholde og fremme verneformålet. Det skal også sikre en enhetlig forvaltning av verneområdet ved å gi konkrete retningslinjer om bruk, informasjon, skjøtsel og eventuell tilrettelegging mv. Dessuten skal man gjennom forvaltningsplanprosessen avklare og ta stilling til hvordan ulike verne- og brukerinteresser skal håndteres. Forvaltningsplanens bestemmelser og retningslinjer må for øvrig være hjemlet i verneforskriften.

Det er med andre ord ny fokus på håndteringen av dette unike naturområdet, og de nye sentrale føringene for forvaltningsplaner i verneområder skal ideelt sett innebære en større målrettet forvaltning og tettere oppfølging.

En helt sentral utfordring i denne sammenheng er derfor å stake ut rett kurs for fremtiden.

Ramsarkonvensjonen legger vekt på bærekraftig bruk (Wise use) og gir følgende føringer for forvaltningen av våtmarker:

Wise use of wetlands is the maintenance of their ecological character, achieved through the implementation of ecosystem approaches, within the context of sustainable development.

Forvaltningsmyndigheten er følgelig internasjonalt forpliktet til gjennom en økosystembasert forvaltning å opprettholde Nordre Øyeren naturreservats økologiske karakter (økologiske funksjoner).

I juni 2008 var myggen usedvanlig tallrik i Nordre Øyeren. Her myggsøyler over skogen på Kusand sent på kvelden.

Nordre Øyeren naturreservat er særpreget av at naturen ofte må tilpasse seg eller fortrenge av menneskelig virksomhet, det være seg landbruk, ferdsel til vanns, jakt eller regulering for kraftformål. I tillegg kommer en omseggrimpende påvirkning av buffersonene, spesielt i form av boligbygging eller ødeleggelse av ravinelandskap. Vernet av Nordre Øyeren kom heldigvis tidsnok til at store naturverdier fortsatt er rimelig intakte, men et formelt vern er i seg selv ingen garanti for fremtiden.

I naturvernketser betegnes ofte Nordre Øyeren naturreservat som ikke et ordentlig reservat eller et cirka-reservat. Lokalt er respekten for reservatet svak. Det er åpenbart at årsaken til dette er å hente i forskrift og retningslinjer for forvaltningen og den praktiske, utøvde forvaltning. For mange oppleves reservatforvaltningen inkonsistent. Det er lov å drepe visse fuglearter og pattedyr, men det er ikke lov med større båthastighet enn 10 km/t. Lokalt kommer det gjerne ytringer som at det er lite tillitvekkende å oppbringe båter som kjører litt for fort når det er tillatt å ta livet av dyr. Ville pattedyr og fugler er fredet mot skade og ødeleggelse av enhver

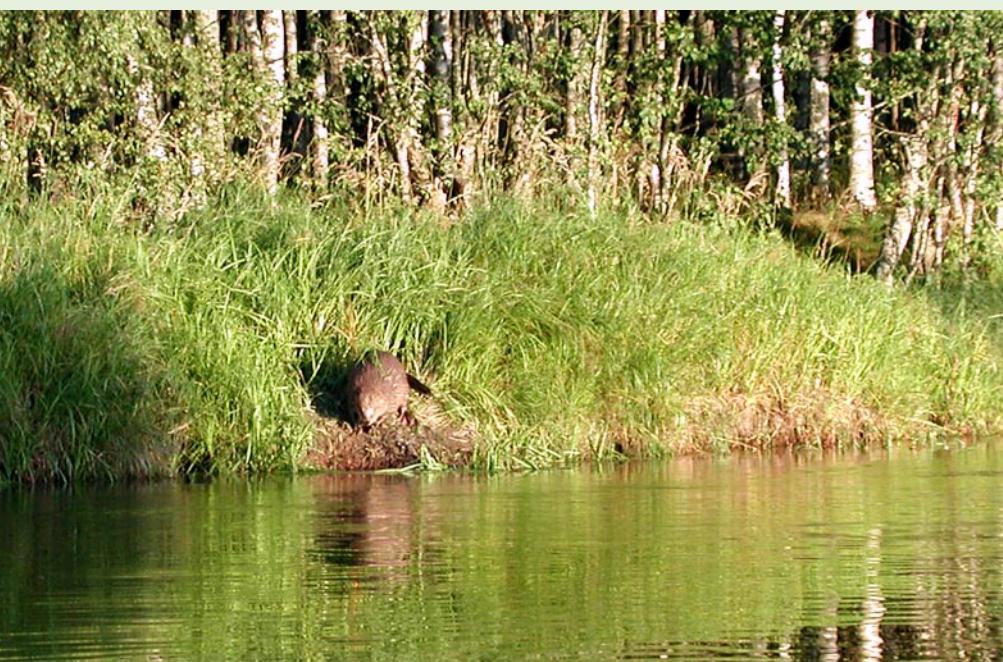
art, og det er ikke lov å forstyrre dyrelivet, men det gjelder alle andre en utøvere av jakt. Det er tillatt med motorisert ferdsel til vanns, men ikke til lands. Landbruket fikk tillatelse til å nydyrke store deler av reservatets landareal, kan fjerne kantskog, drive plukkhogst og i visse tilfeller også fjerne større arealer med løvskog, men for andre er vegetasjonen på land og i vann fredet mot all skade og ødeleggelse. Det er forbudt med modellfly i den isfrie delen av området, men det er hele året lov å benytte luftrommet over naturreservatet som treningsfelt for lokale flyklubber eller helikopterfirmaer. Til og med Gardermoen benytter luftrommet over reservatet som innflygingsrute, og hurtiggående båter, småfly og passasjerfly er dominerende støyelementer. Man erkjenner at vannforholdene er avgjørende for en fungerende våtmark, men det er ikke til hinder for at regulanten av Øyerenmagasinet kan tilfredsstille brukerforespørslar om kortvarige endringer i vannstand i dette sårbare økosystemet, eller å gjennomføre midlertidige endringer som følge av tilfeldige arbeider i vassdraget.

Listen kan gjøres mye lengre, og det er klart at man aldri kan få god forståelse

Over 2000 krickender på lav vannstand i Svellet 28. april 2008

Skorskarvene og andre fugler får under båtsesongen sjeldent fred i Nordre Øyeren. Personene i denne båten var åpenbart veldig lystne på å skremme vekk ca. 700 storskav som var gått til hvile for kvelden på en banke sør for Rossholmen. Og stoppet ikke før alle gikk på lufta (bildet). Skarvene trakk lenger sør for å finne et område uten for mye båter. Ofte blir skarvene jaget videre fra der de legger seg i vannet – opp til 4-5 ganger etter hverandre, som regel mer utsiktet enn ved denne banken, men like problematisk.

Bever markerer revir

Original bjørk

Stor, gammel selje på Rossholmen

for vernet eller respekt for regelverket i en slik situasjon. Så har man da også en betydelig mengde overtredelser, spesielt når det gjelder båtbruk med mange daglige fartsovertredelser i sommerhalvåret. Det kan også være båtfolk som tar seg til rette med motorsag for bedre framkommelighet i smale farleder eller man slipper hundene løs. Stadige forstyrrelser av fuglelivet med ulike former for fartøy er et omfattende problem. Det er et åpenbart behov for å gjennomgå rammene for vernet på nytt, rette opp svakheter, stramme inn betydelig når det gjelder negativ påvirkning på reservatet, men samtidig i en slik prosess flagge områdets kvaliteter i betydelig større grad enn hittil. I den sammenheng holdningen være å etterspørre involverte parters bidrag til å fremme vernet av

Nordre Øyeren framfor krav om utnyttelse av reservatet. Det er hva Direktoratet for naturforvaltnings føringer om å fremme verneformålet og sikre en enhetlig forvaltning innebærer i praksis.

Spørsmålet er ikke hva man skal kreve, men hva man kan bidra med.

Reservatets landområder er like berørt av menneskelig virksomhet som til vannområdene. De store kornarealene hører ikke hjemme i et reservat og det bygger da heller ikke på langvarig tradisjon. Derimot har beite og slått hatt stor utbredelse i mange hundre år, og en variert mosaikk av beite, slått, buskvegetasjon, urørt naturlig fukteng og rik løvskog må betraktes som fordelaktig med tanke på biologisk mangfold. Det er for det første ønskelig at de fleste kornarealer konverteres til beitemark eller slått med eventuelle statlige tilskudd. For det andre er områder med gammel løvskog knyttet til de nordlige, høyere deler av enkelte øyer kontinuerlig utsatt for erosjon og vil med tiden falle bort i og med at nyrekrytting på sørssiden stanses av dyrkbar mark. Disse skogområdene er svært produktive i form av bl.a. tette fuglebestander i hekketiden og ikke minst er det en klassisk biotop for visse spettearter slik som dvergspett – for øvrig en art på den nasjonale rødlisten. Dette var også hekkested for hvitryggspett på 1970- og 1980-tallet, men arten er nå utdødd både her og ellers i østlandsområdet. Det er ønskelig at dette løvskogarealet ikke reduseres ytterligere og helst øker i omfang.

Enhver våtmark styres altså primært av de hydrologiske forhold og størst mangfold oppnås i pulserende våtmarker slik som i Nordre Øyeren. Det er relativt stor enighet innen global våtmarksforskning i dag at de beste resultater i påvirkede våtmarker sikres gjennom gjenskaping eller imitering av naturlige vannføringsforløp. En tilnærming av vannregimet i retning av naturlige forhold vil trolig være svært gunstig – spesielt for trekkfugl om sommeren og deler av høsten. En full tilbakeføring er selv sagt urealistisk, men en delvis etterligning av opprinnelige forhold vil sannsynligvis gi rask positiv respons fra naturgrunnlaget.

Det er i og for seg dokumentert gjennom de naturfaglige undersøkelsene i Nordre Øyeren at en viss tilnærming av vannregimet i retning av naturlige forhold

Den berømte, smale kanalen nord for Rossholmen.

Rogn over vannet.

Dobbelbekkasin på Årnestangen 7. mai 2007. Begge bilder er av samme individ og artens kamuflerende egenskaper er påfallende. På nettene disse dagene i mai kan man av og til høre dobbelbekkasinenes lavmælt spill. Arten er ikke påtruffet hekkende i Nordre Øyeren – dens hekkeområder er bakemyrer over tregrensen i nærheten av ofte tradisjonelle lekasser. Men den spiller gjerne også på stoppesteder under vårtrekket. Våtmarker i lavlandet er svært viktige tilholdssteder både under vår- og høsttrekk. Dobbelbekkasin er nå en relativt sjeldent art i Norden og for øvrig totalfredet. Bare noen ytterst få individer påtreffes nå i Nordre Øyeren hvert år (52 observasjoner siste 10 år, men flere gjelder samme individ. Reelt antall individer registrert vil derfor trolig være nærmere halvparten). Begge foto: Kjetil Hansen.

sommer og tidlig høst vil være gunstig for en rekke trekkende fuglearter og for undervannsvegetasjonen ved at vannet får lov til å trekke seg langsomt tilbake noen centimeter i eksempelvis juli og august. De konkrete virkningene omfatter bedre lysforhold for vannplanter i vekstsesongen og dermed økt næringstilgang for en rekke arter slik som sangsvaner – en karakteristisk art i Nordre Øyeren vår og høst og som kan komme opp i over tusen individer her. I tillegg vil eksponering av næringsrike muddersoner gjøres tilgjengelig for en mengde trekkende fuglearter.

Norges Vassdrags- og Energiverk har i mange år hatt forslag til justert manøvreringsreglement for Øyeren under behandling. Om kort tid vil NVE levere sin innstilling til Olje- og Energidepartementet som fastsetter et endelig reglement. Dette reglementet vil være helt avgjørende for naturreservatets framtidige verneverdi. Dessverre er de samme verneverdier ikke den sentrale og førende premiss for det forslaget som NVE nå tar stilling til. Snarere er vernet av området et av mange hensyn hvorav utnyttelse til ulike formål har betydelig vekt. Det er en lite fruktbar vei å gå med tanke på at denne viktige våtmarken skal sikres for fremtiden og ville neppe fått gjennomslag i andre naturreservater i Norge. Og i alle fall ikke i vårt naboland Sverige som er kommet mye lenger enn oss i forståelsen av disse spørsmålene. For i det minste å ha en mulighet til å vurdere hydrologiske endringer må forvaltningsmyndigheten sterkt oppfordres til å sikre seg åpninger i det kommende manøvreringsreglementet for eventuelt

å kunne gjennomføre godt begrunnede hydrologiske testscenarier – vel og merke utelukkende i den hensikt å fremme verneverdiene og aldri i samband med brukerproblematikk. Naturreservat er den strengeste form for vern i Norge, og det er på tide at naturverdiene i Nordre Øyeren i tråd med dette rent faktisk prioriteres framfor ulike former av utnyttelse.

Tiden er også inne for å innlede en prosess for oppkjøp av reservatets landarealer eller deler av dem. Det er en økende trend for dette i Norge når det gjelder nye reservater og etablert praksis i Sverige. Det vil stille ansvarlig forvaltningsmyndighet friere i sine målsettinger og tiltak og dermed gi økt sikkerhet for bevaring av reservatets naturverdier i fremtiden.

Jakt

Ved fredningstidspunktet i 1975 ble all jakt forbudt i Nordre Øyeren naturreservat. Imidlertid ombestemte naturvernmyndighetene seg og innførte jakt i 1979 på tvers av store protester fra naturvernhold. Det har til og med vært elgjakt i reservatet. Jakt er for det første en anakronisme i et område som er spesielt avsatt som fristed for fugler og dyr. Jakt er tillatt over hele Norge med unntak av tettsteder og de fleste naturreservater, så det skulle være nok av muligheter for denne hobbyaktiviteten andre steder enn i Nordre Øyeren naturreservat. For det andre er det et særlig forstyrrende element, noe som for øvrig er påvist i undersøkelser både i inn- og utland og for den saks skyld også i Nordre Øyeren. For det tredje er interessen for jakten nå

Referat i avisens Romerike fra herredsstyremøte i Fet i 1929. Øyene i Nordre Øyeren var et stridstema da Rælingen ble utskilt fra Fet som egen kommune.

De herreløse øier

Fra Th. Henriksen forelå det skrivelse om at annektsjonskomiteen ikke hadde kunnet komme igang med sitt arbeide, da komiteens formann E. K. Helgesen hadde frasagt sig arbeidet.

Stenerud: Det blir vist krig, hvis vi skal gå sammen med Rælingen, for de vil jo ha alle øiene. Det er bedre at hver kommune nedsetter sin komité.

Ordf.: Det er ikke farlig med det. For nu er der satt ut kviger fra Fet der, og okser fra Rælingen, så nu blir der bare kjærligheten der.

Skyte eller...

Romeriksposten trykket i 1939 en noe annerledes skildring av jakten på øyene i Nordre Øyeren:

Skulde han skyte eller....

I herredsretten i Fetsund stod forleden Egil [...] tiltalt for ulovlig jakt på Jahrens felleshavn i Øieren. Han blev påtruffet med borsen gående inne på land av jaktpolitiet. Politimesteren hadde derfor ilakt ham en bot på femten kroner. Han vedtok ikke denne boten da han mente sig uriktig domt, og forklarer at han ikke gikk land for å skyte, men for å lose buksene. Herredsretten godtok denne hans forklaring og ophevet. Men ak, det blir ikke så liketil å være jaktpoliti herefter:

Når jeg går som opsynsmann
og ser en jeger skynde sig i land
Ser ham løpe som for livet,
ser ham dukke sig i sivet.

Var det ænder som han så?
eller er det tarmene som sprenger på?
Hvorledes skal jeg kunne vite
om han skulde skyte eller skite.

Og om host når ænder trekker
og jæger i lange rekker
på huk i gresset sitter gjemt
ja så er det like slemt,
å hvordan skal jeg kunne vite
om de sitter for å skyte eller skite.

Og selv om jeg så horer smellen
som braker los i skumringskvennen.
Kan jeg vite hvor den smellen kom fra?
Om den kom fra borseløpet eller bakfra.
Ja selv om fuglen faller ned
er jeg like nære ved
Endnu kan jeg ikke vite
om den mann er flink å skyte eller skite

...r...r

Eldre beretninger om jakt i Nordre Øyeren

Jakob Böckmann Barth (1822–92) var forstmester og naturkyndig. Han utga en rekke verk om skogforvaltning og jakt, deriblant også en inngående beskrivelse av bekkasinjaken i Nordre Øyeren. I likhet med andre i dette miljøet på 1800-tallet var imidlertid hans appetitt på å ta livet av flest mulig av sine medskapninger blandt dyrene ubegrenset. Det er symptomatisk at man betraktet naturressursene som overflodighetshorn, og den intensive etterstrebelsen i Nordre Øyeren og andre steder i landet kan ha bidratt til den sterke bestandsnedgangen av dobbeltbekkasin (se motstående side). Det er likevel interessante iakttagelser fra en svunnen tid. Her er et utdrag fra Barths bok Norges Fuglevilt fra 1881:

Skydefærdigheden var dengang ikke fuldt saa udviklet, som det senere er blevet Tilfældet; ellers vilde Udbryttet af disse Bekkasinjagter formeentlig være blevet endnu adskilligt større. Rasch og Helgesen skjøt dengang 60 Dobbeltbekkasiner sammen paa en Dag, og om nogen bedre Dagsjagt ved Øieren af kun to Skyttere har jeg ikke hørt tale. Hundene vare gjerne af de gode gamle danske eller holsteinske med fine Næser og fast Stand; men naar Fuglen fløi op, hændte det nok ligesaa ofte, at de prellede eller «rendte i Skuddet», som at de bleve staaende stille. Hermed toges det heller ikke dengang saa særdeles nøie. Dog havde Helgesen stedse veldresserede Hunde.

Hermed fortsatte nu hvert Aar, indtil Stargræsset paa «Øerne» omkring Slutningen af August var bleven afmeiet og Bekkasinerne - ligesom det da stedse var Tilfældet - medeet forsvandt. Men dersom der endnu vare nogle uslaaede Stykker igjen paa de ikke for tørre Strækninger, laae Fuglene gjerne saameget tætttere i dem. - Foruden paa de egentlige Øer blev der ogsaa skudt adskillige Bekkasiner paa «Tuen» og det 1/4 á 1/2 Miil længer op eller nordlig liggende Sørumsnæs; og naar Jægerne uformodentlig traf Øerne heelt afslaaede, maate de indskrænke Jagten til de to sistnævnte Strækninger, hvilke ellers ikke gjerne ansaae gode nok til alene af Hensyn til Jagten paa den at foretage nogen Tour til Øieren.

Dette vedvarede nu saaledes til Aarene omkring 1840 eller lidt før. Da kom den rationelle Jordbrugslære med sin Theori om det Rigtige i en tidligere Høindhøstning og gjorde som sædvanlig Jægeren en Streg i Regningen, idet det nu blev almindeligt at slaae Øerne tidligere end hittil, eller som oftest omkring Midten af August, stundom endog saa tidlig, at der ved denne tid ikke fandtes en uhøstet Plet igjen paa disse. Ellers var dette, ogsaa efter det nævnte Vendepunkt, i Regelen ikke Tilfældet førend omkring den 25de samme Maaned. Enkelte Aar kunde dessuden ogsaa nu en og anden Strækning forblive

uslaaet til Udgangen af August, ligesom ogsaa Jagten i visse Aar kunde begynde før den 15de samme Maaned. Ligesaam maa det bemærkes at man ogsaa i første Halvdel af September, naar Starren var voxet noget til igjen, endnu stundom kunde gjøre ret vakker Jagt paa de senere kommende Doubletter. - Men idethele-taget var dog ligesom Glandsen taget av Bekkasinjagen ved Øieren med den nævnte Forandring i Slaattetiden; og nu, da også Sørumsnæsset forstørstedelen er udvejet [drenert] og gjennomskaaret af to Jernbaner, er Bekkasinjagen ved Øieren ikke stort mere end en Skygge af, hvad den engang var. - Med alt dette er dog Øieren det Sted i Landet, hvor det endnu i Almindelighed gaar an at skyde det største Antal Dobbeltbekkasiner paa en enkel Dag eller Jagttour under disse Fugles Høsttræk. Denne Fornøielse bliver dog nu kun sjeldn Hovedstadjægerne tildeel, idet Øernes Eiere - de omkringboende Bønder - selv forstørstedelen udøve sin Jagtret paa disse Strækninger og skyde Bekkasinerne deels for Hund, deels idet de lade et Par Medhjælpere drage en med en Steen i hver Ende betyget Snor henover Græsset og selv gaae bag denne, færdige til Skud, naar Fuglene flyve op. Det skal derunder ikke sjeldn hænde, at Bekkasinerne lade Snoren gaae over Hovedet paa sig uden at ville flyve op.

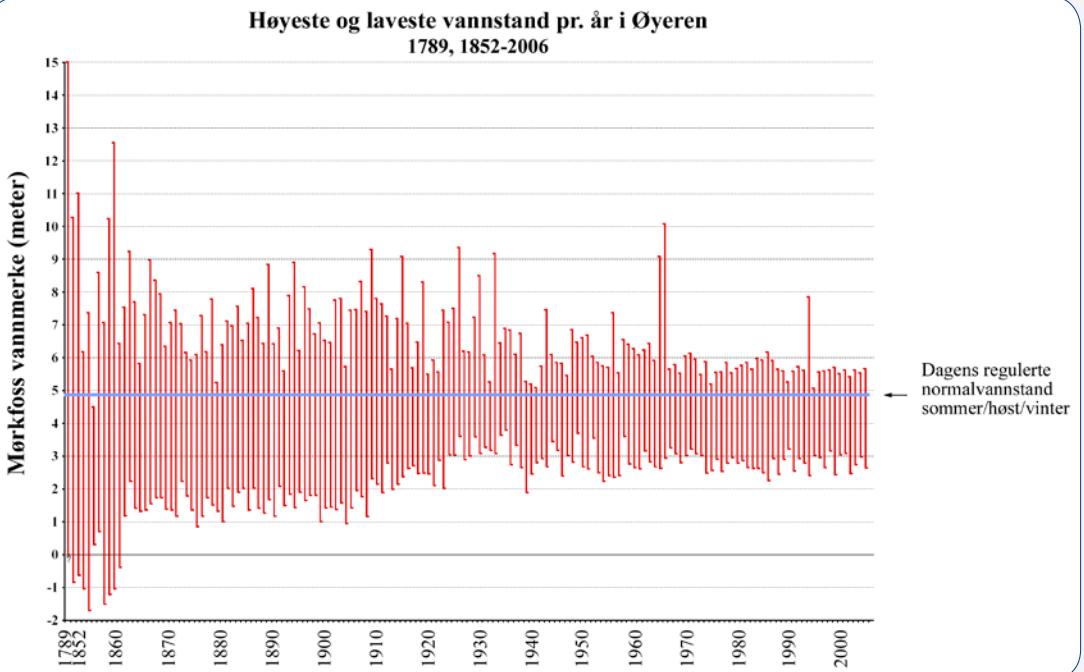
Efter senere modtagen Meddelelse fra Hr. Cand. Harald Wergeland har en Kristiania-Jæger i 1879 forpagtet de bedste Bekkasinstrækninger paa «Øerne» for 5 Aar for 240 Kroner aarlig. I det nævnte udmærkede Bekkasinaar, da Doubletterne, efter hvad jeg før omtalt, blev liggende på «Øerne» lige til 10de November, skjød samme Jæger dérstdes deels alene, dels selvanden, paa 10 Jagtdage respektive 49, 28, 16, 29, 31, 18, 22, 31 og 16, eller tilsammen 240 Bekkasiner, meest dobbelte.

Fra boken *The Game Birds and Wild Fowl of Sweden and Norway* av Llewelyn Lloyd, publisert i 1867:

«I myself,» writes Professor Rasch to me, with reference to Norway, «never killed more than forty-two Solitary Snipes [dobbeltbekkasin] any one day; and the late Colonel Helgesen shot sixty-one on the same day; but M. Isaksen is reported to have killed upwards of seventy in the same space of time. These «Jagter», the Professor continues, «were formerly conducted on some flat and low islands in the river Glommen, near to where it falls into the lake Øieren, but the peasant proprietors themselves have now learnt to shoot flying, and are well paid for their booty, and no one at the present day is, therefore, allowed to sport thereabouts.»

De tretti største flommene. Høyde i meter over dagens normalvannstand sommer og høst.

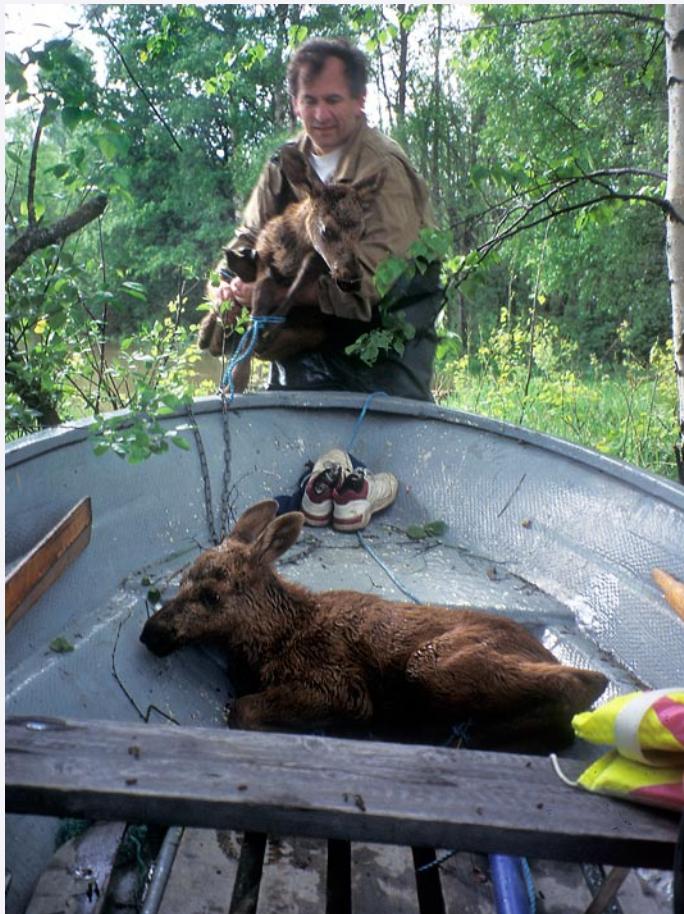
1789	10,1
1860	7,65
1853	6,11
1852	5,36
1859	5,33
1967	5,17
1927	4,46
1910	4,39
1863	4,33
1934	4,27
1966	4,18
1916	4,18
1867	4,07
1895	4,00
1890	3,93
1857	3,70
1931	3,60
1868	3,45
1908	3,42
1920	3,41
1897	3,25
1887	3,20
1869	3,04
1894	2,98
1995	2,95
1904	2,90
1911	2,90
1879	2,88
1903	2,85
1864	2,79

Skilleingsmagasinet beskrev i 1860 den store flommen i Øyeren samme år:

I den ellers ganske ubetydelige Strømselv der falder ud i Øjeren, er Vandet dæmmet op og steget indtil 28 Fot over Vintervandstand og har forvandlet det forvrugt kun lidet oppdyrkede Slette land den gjennomløber, til et eneste næsten uoverskueligt Vandspejl, der strækker sig over en Mils Afstand fra dens Udløp i Øjeren. Alene Jernban-

ens Sporvei hæver sig op over Vandets Niveau og deler den ved Flommen frembragte Indsø i tvende Dele. Paa begge Sider af Linjen ser man Hustage og Trætoppe stikke op, medens svære Jagter ladede med Bord og Planker sejler over , der hvor Plougen skulde have skaaret sin Fure. Mange hundrede av Hovedstadens Indvanere har med de Extratræn, der er afgaaede til Lillestrømmen, benyttet Leiligheden til at tage den storartede Oversvømmelse i Øjesyn. ...

De fleste dyrene i reservatet hadde reddet seg til fastlandet under flommen i 1995. Men noen valgte å friste skjebnen på de 25 m² som var igjen av øyene på høyeste flomnivå. Der oppholdt det seg en gresslingfamilie, en rødrev og en elgku med to kalver. Før eventuell ytterligere vannstandsstigning gjennomførte Nordre Øyeren Fuglestasjon en redningsaksjon – her med de to elgkalvene.

Fetvisa - 9. vers

(1740-årene)

*Kand Fugle i Flok, Vēl Snese og Skok,
Naar de fare frem og tilbage
To Ganger hvert Aar, Om Hosten og Vaar
Sig saa lade av dig indtage,
At de ikke kand Omfare dit Land
Hvor hastig de end monne ile;
Hvad Under at man, Som Menniske, Kand
I dine Fornoielser hvile?*

Fetvisa - 19. vers

(1740-årene)

*I Øyerens Vand, Adskilte fra Land
Svø Øer vi tæller og flere,
Hvor Flora sin Seng I gronneste Eng
Udpynter og herlig staferer.
Naar Glommen ey vil For tidt tage til
Men bliver ved Bredden at spille
Lemfeldig og mat, Der blir da en Skat,
Som mange Udgifter kand stille.*

Død makrellterne fra sjøfuglkolonien på øya Karte øst i Nordre Øyeren 29. juni 2008. Dødsårsaken er ukjent. Fuglen ble ringmerket i Mile 4 Saltworks, Swakopmund i Namibia den 13. mars 1999 som voksen hunn. Makrellternene overvintrer i det sørlige Afrika og denne fuglen har nok returnert til Nordre Øyeren hvert eneste år for å hekke her.

Sjøfuglkolonien på Karte blir ofte gjenstand for vettlös afferd fra mennesker. Det skjedde også i 2008 da de 25-30 parene med makrellternere bare fikk fram 7-8 unger til sammen. Mange små unger ble funnet døde etter langvarige menneskelige opphold. En person tok faktisk med seg klappstol og kaffe og plasserte seg selv midt i hekkekolonien i flere timer. Dessverre er slike opphold nesten en årlig foreteelse og hekkingen blir derfor ofte delvis eller helt spolert.

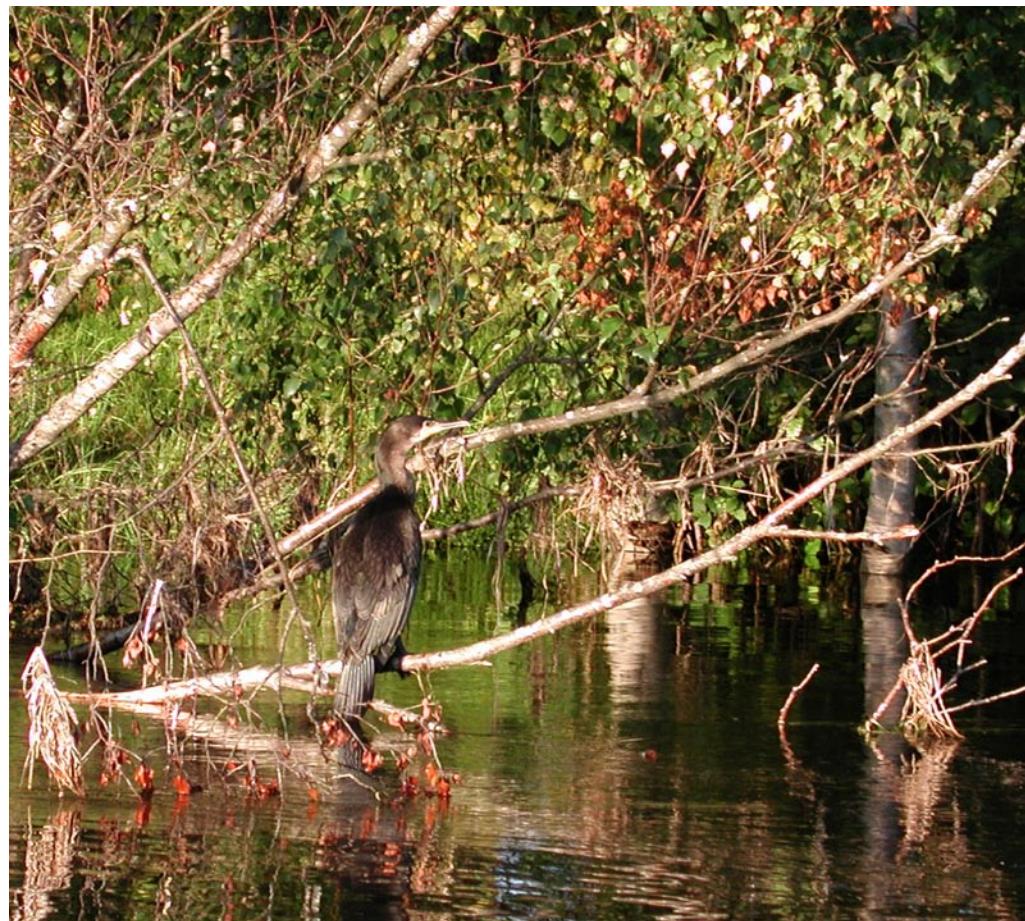
så laber at det kun er løst fire jaktkort i 2008, i alle fall for første del av jakten). Det innebærer at man holder denne muligheten åpen for noen få enkeltpersoner på tvers av den gevinst man får av å utelukke jakten for godt – gevinst både av prinsipiell art og i form av de fordeler som er nevnt nedenfor. Mindre jakttrykk kan selvsagt gjøre aktiviteten mindre problematisk, men det skal altså ikke mer enn ett skudd til for å skremme vekk ansamlinger av fugler, hvilket fortører seg svært lite i overensstemmelse med selve hensikten med å opprette et naturreservat. For det fjerde er jakten et hinder for en bedre innretning på forvaltningen av området. De fleste brukerinteresser aksepterer selvsagt ikke begrensninger i sin bevegelses- eller aktivitetsfrihet av hensyn til naturverdiene når det faktisk er tillatte å drepe både dyr og fugler, og fugler er som kjent selve grunnpilaren for at vernet i sin tid ble aktualisert. Det er et stort behov for bl.a. en del ferd-selsrestriksjoner i området, men det har nesten alltid vært en uaktuell problemstilling i og med den forskjellsbehandling

det vil innebære. Med de nye signaler fra overordnet hold når det gjelder forvaltning av verneområder er tiden inne for å avvikle jakt. Fet kommune er den eneste kommunen igjen som har jakt i sin del av reservatet, og det ville være ønskelig at kommunen signaliserte til forvaltningsmyndigheten at man ser på slik aktivitet i denne naturperlen som kontraproduktivt i en framtid med økende fokus på reserv-

atets tilstand både lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Fet

Spørsmålet er hvordan kommunen har forholdt seg til dette internasjonalt viktige verneområdet siden fredningstidspunktet. Det er dessverre lite som tyder på at verdiene man har rett utenfor stuedøren

Storskav nord på Rossholmen. De siste årene har det holdt seg inntil 1000 storskav i Nordre Øyeren sensommer og høst. Dette dreier seg om underarten «sinensis», også kalt mellomskav. Underarten trives godt i ferskvannslokaliteter. De fleste stammer nok fra den nærmeste hekkekolonien – Øra ved Fredrikstad.

Innlegg i avisen Romerike i 1929 i forbindelse med striden om eiendomsretten til øyene i Nordre Øyeren.

Snakk og sniksann!

Sli en stri det er blet
om dise øiene i Fet,
ja, om Storsann og Sniksann.
Har Jahringa havnrett,
har Rælingen arverett
til Snik, eller er bare snak-san

Men Sniksann er i Fet
og Snak-san det er i Rælingen blet
det skrives og fortelles.
På Sniksann gror ora stor,
men snak-san, det er store or'
så de har da no' tilfelles.

Annenstan er sann gjerne torr,
men her flyter den i Fet som smør,
slik må de i herredsstyret dromme.
Og at det vokser slik står,
så nå kua får no'n strår,
hu mjelker bare romme.

Skal en finne eiermann i grunn
må en vel undersøke bunn
på de oier som er innvandret.
Er det leirloms og sann i bunn,
er den fra Sorum eller Blakersunn,
er de siden blitt no' forandret?

Og slik som oia ligger til,
kan nok Jahringa, hvis de vil,
både hoste der og havne.
Derfor stakker de og slår,
når det imellom er et år
som den ikke oversvømmes av vanne.

Hvad vil vel styret i Fet
med denne eiendommelige rett?
Skal det bli revfarm og greier?
Herredsstyret må vel snart forstå,
at det som kommunen tjener på,
er nettopp det den ikke eier.

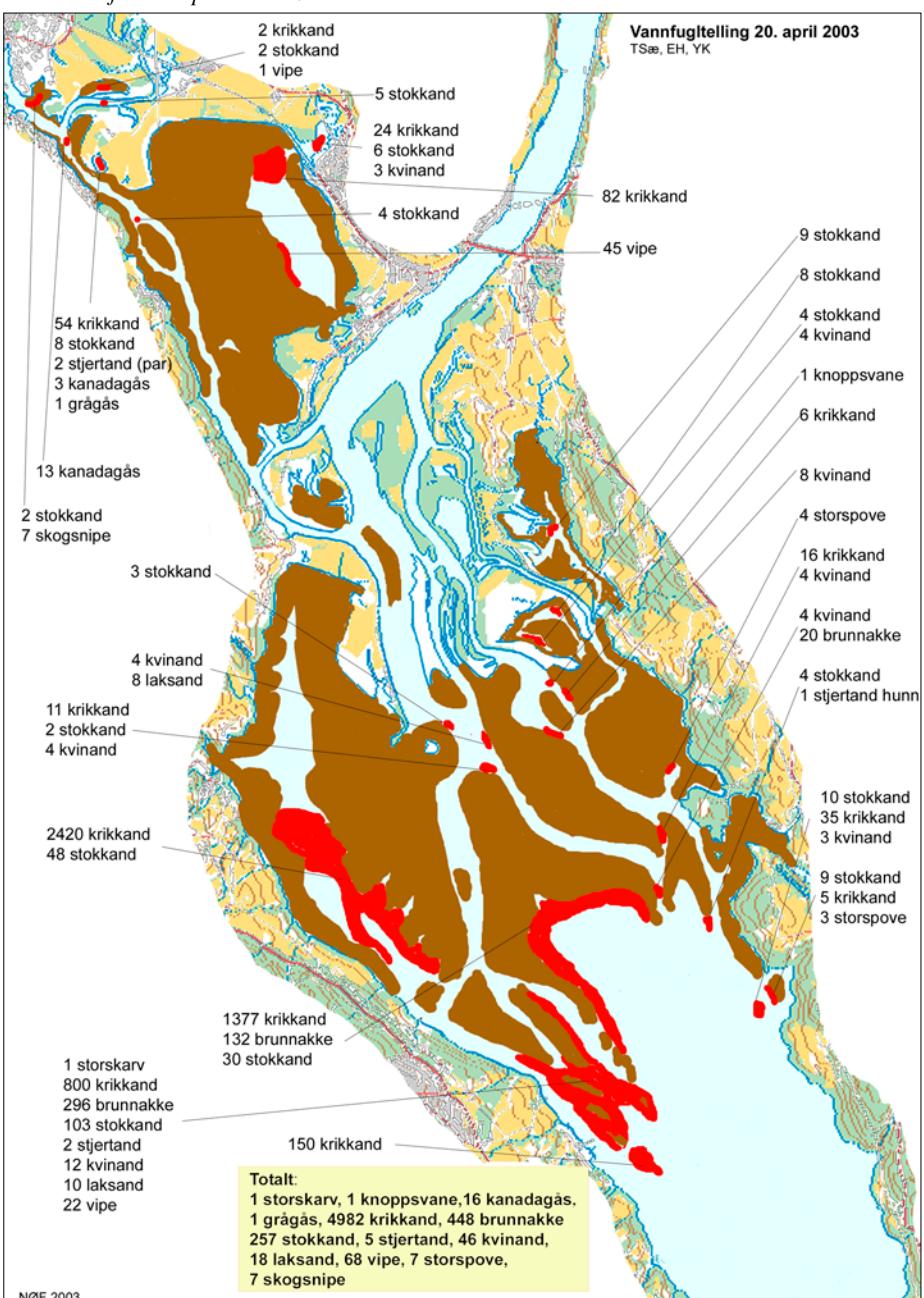
Og for Rælingen gjelder ett,
når den skal skilles ifra Fet,
da bor den ei tenke på Snik-san.
For efter hvad folk forstår,
får de nå hele Dorumsgår',
og han er jo også Stor-san.

Hei-san.

Reservatforskriftene brytes ofte i Nordre Øyeren. Her har en motorisert hangglider landet og skremt vekk flokker av ender. I dette tilfelle ble resultatet en større bot.

Eksempel på Nordre Øyeren Fuglestasjons vannfugltellingen. Registreringene har pågått i over 25 år. Her fra 20. april 2003. Vannstanden var nær minimumsnivået.

Lake Öieren

Fra Black's Guide to Norway, publisert i 1867.

This pretty sheet of water is in Nedre Romerike, and is within an easy distance of Christiania. It is about 28 miles long, and is connected with the Glommen Elv, the largest river in Norway. Öieren is a favourite place

for wild ducks, snipe, and other water-loving birds, and contains plenty of fine trout. It is a convenient *locale* for the sportsman who cannot remain long in this country.

har fått den oppmerksomhet de fortjener. Det er kanskje litt betegnende at søknad til Fylkesmannen om å utvide den eksisterende jakten i området er stort sett den eneste måten kommunen forholder seg til reservatet på. Riktig nok er det etablert et naturinfosenter, men det ville neppe eksistert uten at Nordre Øyeren Fuglestasjon i sin tid via ulike kanaler besørget at en ferdig utarbeidet arkitektoppgave fikk det nødvendige fotfeste hos overordnede myndigheter. Fuglestasjonen deltok i forprosjektet og opprinnelig hadde planen betydelig større omfang enn dagens senter. Dessuten var Søndre Bjanes målområde hvor man har oversikt over hele det 63 km² store reservatet i motsetning til dagens senter som i og for seg utmerker seg på sin måte. Et opplegg for våtmarksforskning og et større ferskvannsakvarium var også lenge med i planene. Dessverre ble prosjektet omlokalisert og slanket betydelig. Det var derfor bare spørsmål om tid før andre så mulighetene i en større satsning, og i dag har enkelte kommuner i Oppland gått sammen om å etablere et nasjonalt våtmarkssenter ved Dokkadeltaet med hovedvekt på opplevelser og forskning – et område som ligner mye på Nordre Øyeren, men omfatter kun knappe 4 km² og innhar på ingen måte tilsvar-

ende mangfold eller kvantitet av organismer. Nordre Øyerens størrelse og svært betydelige verneverdier burde ha gjort Fet kommune til det opplagte valg for et slikt nasjonalt senter.

Det er få kommuner i Norge som har så store verdier innenfor sine grenser. Det er etablert et nasjonalt fløtningsmuseum og man har i tillegg Nord-Europas største innlandsdelta som samtidig er en av verdens viktigste våtmarker. Lørenskog kommune av alle har opparbeidet kompetanse på våtmarkshåndtering og gjør mye ut av det lille de har av småvann og bekkedrag. Mens man i Fet altså gjennomkjører av Norges største elv og en våtmark av gigantiske proporsjoner tilsynelatende uten helt å ta det inn over seg som identitetsbærende element. Det er mye som taler for at kommunen bør styrke sin bevissthet omkring dette store reservatet og tilegne seg større eierskap i overført betydning. Og ikke minst være i front når det gjelder den pågående storsatsingen i forbindelse med EUs vanndirektiv der opprettholdelse og bedring av økologiske funksjoner står sentralt.

Fra sjøfuglkolonien på Karte 29. juni 2008.

En stortingsinnstilling fra 1857

Utdrag

Indstilling fra Veiommitteen angaaende Bevilgning af Statskassen til Regulering af Vandstanden i Øieren.

Til Storthinget

Ifølge Storthingsbeslutning af 13de Februar blev de paa det almindelige Statsbudget opførte Poster vedkommende Communicationsvæsenet sendte Veicommitteen til Indstilling og blandt disse ogsaa Sag om Bevilgning til Regulering af Vandstanden i Øieren...

Øieren dannes ved en Forlængning i Glommens Dalføre, der har sit Udløb gjennem Mørkfos. Da udløbet er trægt, kan det gennem Glommen, Nitelv og Leelv under Vaar og Høstflommen tilstrømmende Vand ikke afløbe saa hastigt som det strømmer til og opdæmmes da i Øieren, saa at Forskjellen mellem høieste Vand i Vaarflommen og laveste Vinter-Vand i Almindelighet er 39 Fod [12,2 meter] og stiger i enkelte Aar til 43 Fod [13,5 meter].

Øierens Basin er i Aarenes Løb ved det med Elvene følgende Slam, der har afsat sig ved disses Udløb i Basinets nordlige Del, tildels opfyldt saaledes, at Øieren ved laveste Vintervand ikke strækker sig længre end 1,5 Mil nord for Mørkfos. Saalænge Vandet ikke stiger mere end 5 Fod, udvides Øieren kun ubetydeligt; men stiger det indtil 18 Fod over laveste Vandstand (+4 paa Rælingssunds Vandmærke), overskylles de vidstrakte Ler-Grunde, og Øieren indtager da et betydeligt større Areal. Da Vandstanden imidlertid sjeldent om Sommeren er lavere, er alt dette da oversvømmet Land af ingen Verdi.

Ved denne Vandstanden (+4) er Faldet mellom Rælingssund og Mørkfos, der ellers udgør omrent 9 Fod, ophævet, og der er saagd som stillestaaende Vand til langt ovenfor Rælingssund. Naar Vandet stiger fra +4 til +29, overfyldes herved omrent 30.000 Maal, der nu benyttes til Slaat og Havne-gang.